

NOVE DELITVE V EVROPI

Jože Mencinger

POVZETEK

6

Kriza je močno spremenila relativni položaj članic EU, poglobila razlike med bogatim »severom« in revnejšim »jugom« ter nekoliko zbrisala tradicionalno delitev na razvite »stare« in manj razvite »nove« članice. Upad naložb je bil daleč najpomembnejši dejavnik poglobitve in podaljšanja krize ter povečanja razlik, povečano izvozno povpraševanje pa je krizo omililo. Evropske institucije so sokrive za nastanek krize in še bolj za njeno poglobitev in podaljšanje, saj so zaslepljene z zmanjševanjem proračunskega primanjkljaja povsem spregledale učinke takšne politike na agregatno povpraševanje in na dejansko delovanje makroekonomskega mehanizma.

Ključne besede: gospodarski razvoj, Evropa, makroekonomska politika

JEL: O11, O52, E63

ABSTRACT

The crisis altered the positions of the EU member states, deepened the division between rich »North« and poor »South« and somewhat blurred the traditional division to developed »Old« and developing »New« member states. The deterioration in investments was the crucial trigger for the deepening and prolongation of the crisis, while exports mitigated the crash. European authorities, culprits for the creation of the crisis can also be blamed for its deepening and its prolongation. Obsessed by budget deficits they overlooked the effects of austerity measures on aggregate demand and on the functioning of macroeconomic mechanism.

Key words: economic development, Europe, macroeconomic policy

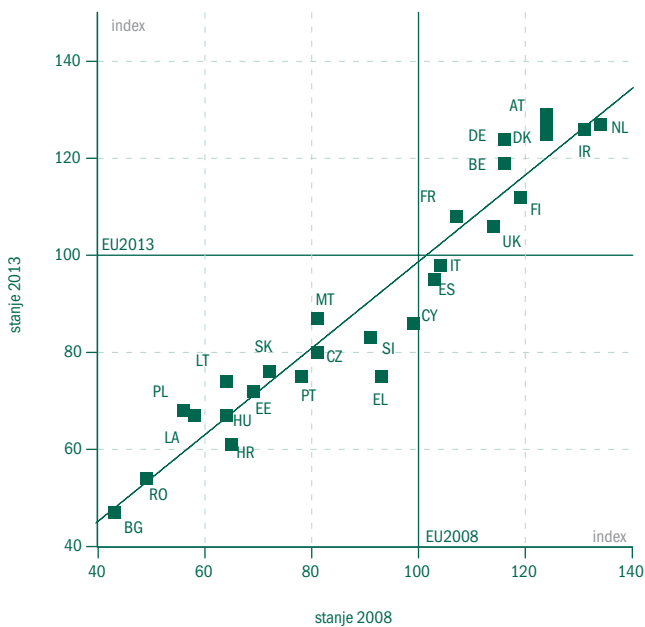
JEL: O11, O52, E63

1. Kriza v številkah

Kriza je pokazala in poglobila delitve držav EU na bogati »sever« in revnejši »jug«, ali na »center« in »periferijo«. Nova delitev je nekoliko zbrisala tradicionalno delitev na razvite »stare« in razvijajoče se »nove« članice. Nekatere uspešne »nove« članice bodo najbrž kmalu (v razvitosti, merjeni z BDP na prebivalca) prehitele s krizo najbolj prizadete »stare«. To kaže Slika 1 z ravno razvitosti držav EU v letu pred krizo (2008) na vodoravni osi in ravno razvitosti v letu 2013 na navpični osi (Luxembourg je izpuščen, saj indeks popolnoma pokvari sliko). Države na levi strani oziroma nad regresijsko premico so izboljšale svoj relativni položaj, državam na desni strani ali pod njo pa se je relativni položaj med krizo poslabšal. Italija in Španija sta z nadpovprečne ravni v EU28 v letu 2008 do leta 2013 padli pod povprečje EU28.

7

Slika 1
Razvitost članic v letu 2008 in v letu 2013

Vir: Eurostat

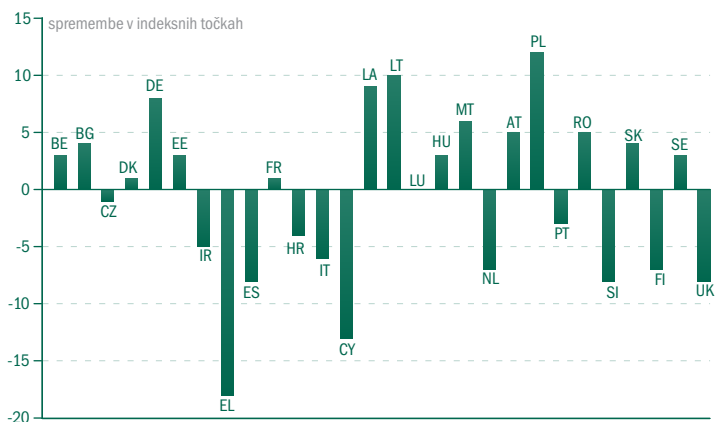
Kako je kriza spremenila položaj posamezne države je bolj nazorno prikazano na Sliki 2 z razlikami med indeksi razvitosti v letu 2013 in indeksi razvitosti v letu 2008.

Skrainosti sta Poljska in Grčija. »Nove« članice, razen Slovenije in Hrvaške, so svoj položaj izboljšale. Poljski, ki je povečala indeks za 12 indeksnih točk, sledita Latvija in

Litva z 10 in 9 indeksnimi točkami. Tem sledi Nemčija z 8 indeksnimi točkami. Grčiji, ki je svoj položaj poslabšala za 18 indeksnih točk, sledi Ciper s poslabšanjem za 13 indeksnih točk. Irska, Španija, Italija, Nizozemska, Slovenija, Hrvaška, Finska in Velika Britanija so poslabšale svoje pozicije za 5 ali več kot 5 indeksnih točk. Relativni položaj je ostal bolj ali manj nespremenjen (premiki manj kot eno indeksno točko) na Češkem, Danskem, v Franciji in Luksemburgu.

Slika 2
Spremembe relativnih položajev držav EU v času krize

8

Vir: Eurostat, lastni izračuni

Tabela 1 prikazuje odstotne spremembe med letoma 2008 in 2013, torej $Y = 100 \cdot (X_{2013} / X_{2008} - 1)$ za realni BDP in za komponente agregatnega povpraševanja: zasebno porabo (C), javno porabo (G), bruto investicije v osnovna sredstva (INV), izvoz (EX) in uvoz (IMP). Sledijo spremembe v javnem dolgu; gre za odstotne točke torej za $Y = X_{2013} - X_{2008}$ sprememb razmerja javni dolg/BDP med koncem leta 2007 in 2013. V zadnjih treh stolpcih so spremembe stopnje zaposlenosti (ZAP), stopnje brezposelnosti (BREZ) in koeficienta neenakosti (INEQ) – tudi te spremembe so prikazane v odstotnih točkah. (Ni odveč poudariti, da je rezultate treba razlagati previdno, saj so spremembe odvisne od začetnih vrednosti v letu 2008. Pri stopnji brezposelnosti na primer 4 je povečanje s 4 na 8 odstotkov povečanje za 4 odstotne točke oziroma za 100 odstotkov, povečanje za 4 odstotne točke z 10 na 14 odstotkov pa je le 40 odstotno povečanje).

V EU28 je bil realni BDP v letu 2013 za 1,31 odstotka manjši kot v letu 2008, zasebna potrošnja je zaostajala za slab odstotek, javna poraba je bila za slabe 3 odstotke večja, izvoz se je povečal za 8,6 odstotka, uvoz pa le za 1,7 odstotka. Upad investicij za 16,7 odstotka je bil ključen za poglobitev in podaljšanje krize. To posredno kaže, kako katastrofalne so

bile ekonomske politike, ki so temeljile na varčevalnih ukrepih, ki jih vsiljevala Evropska komisija. Velika razlika med povečanjem izvoza in uvoza kaže, da je EU v krizi pomagalo tuje povpraševanje. Javni dolg se je od 58.1 odstotka BDP dvignil na 87.1 odstotek, oziroma za 28.3 odstotne točke. Stopnja zaposlenosti je padla s 65.3 na 64.1 odstotek, oziroma za 1.2 odstotne točke, stopnja brezposelnosti se je povečala za 3.8 odstotnih točk s 7.0 v letu 2008 na 10,8 odstotkov v letu 2013, koeficient neenakosti pa se je povečal s 4.84 na 4.89.

Deset od osemindvajsetih držav članic je imelo v letu 2013 višji BDP in višjo porabo prebivalstva kot v letu 2008, trošenje države je bilo višje v šestnajstih državah, naložbe v osnovna sredstva pa so bile višje le na Poljskem, medtem ko so bile nespremenjene na Švedskem. Izvoz je bil višji v enaindvajsetih državah, uvoz v štirinajstih. Javni dolg se je v vseh državah povečal, vendar pa zanemarljivo na Švedskem in v Bolgariji. Stopnja zaposlenosti se je znižala v devetnajstih državah, stopnja brezposelnosti pa se je povečala v sedemindvajsetih, znižala se je le v Nemčiji. Neenakost se je povečala v šestnajstih državah, nespremenjena je ostala v treh, zmanjšala pa se je v devetih.

Prava katastrofa je prizadela Grčijo s krčenjem vseh makroekonomskih agregatov. BDP se je skrčil za 23,5 odstotka, zasebna poraba za 27, javna poraba za 18 odstotkov, uvoz za 43, izvoz za 15 odstotkov in investicije v osnovna sredstva za 58 kar odstotkov!!. Javni dolg se je povečal za dve tretjini, stopnja zaposlenosti se je zmanjšala za 12.6 odstotnih točk, stopnja brezposelnosti pa se je povečala za 20 odstotnih točk, od 7 do 27 odstotkov. Koeficient neenakosti se je povečal za 0.85 odstotnih točk. Le pri povečanju javnega dolga je Grčijo prehitela Irska, kjer se je javni dolg med letom 2008 in 2013 povečal za letni BDP.

Tabela 1

Spremembe komponent agregatnega povpraševanja in nekaj kazalcev uspešnosti med letoma 2008 in 2013

	v odstotkih						v odstotnih točkah			
	BDP	C	G	INV	EX	IM	DOLG	ZAP	BREZ	INEQ
EU28	-1.31	-0.95	2.91	-16.73	8.57	1.70	28.3	-1.20	3.80	0.05
Belgija	1.22	4.17	5.49	-9.00	8.10	7.47	17.5	-0.60	1.40	0.00
Bolgarija	-1.99	-4.82	-1.17	-34.76	24.04	-3.91	1.7	-4.50	7.40	0.17
Češka	-2.31	-0.45	1.09	-16.92	17.86	11.69	18.1	1.10	2.60	0.04
Danska	-3.26	-3.01	2.07	-13.82	1.12	-1.64	17.4	-5.40	3.60	-0.13
Nemčija	3.05	5.29	6.82	-3.05	12.74	14.77	13.2	3.20	-2.20	-0.21
Estonija	1.23	-5.90	2.82	-12.70	29.25	19.70	6.3	-1.60	3.10	0.41
Irska	-5.63	-7.75	-13.76	-47.22	9.69	-5.90	98.8	-7.10	6.70	0.41
Grčija	-23.49	-27.42	-18.88	-58.48	-14.96	-43.38	67.7	-12.60	19.70	0.85
Španija	-6.72	-9.25	-2.48	-35.27	15.88	-14.36	57.6	-9.70	14.80	0.73
Francija	0.76	2.38	8.16	-10.01	4.47	2.86	29.3	-0.70	2.90	0.14
Hrvaška	-12.00	-12.21	-3.29	-32.61	-11.46	-25.42	33.8	-8.60	8.40	-0.17
Italija	-7.50	-6.88	-4.31	-23.79	-0.18	-11.16	29.3	-3.10	5.50	0.33

	v odstotkih						v odstotnih točkah			
Ciper	-7.85	-12.06	-1.65	-49.81	-9.60	-30.82	52.9	-9.20	12.20	0.31
Latvija	-6.32	-7.44	-12.77	-31.70	21.40	-4.00	29.1	-3.20	4.20	-0.98
Litva	-1.72	-9.68	-2.12	-19.16	44.34	12.83	22.6	-0.70	6.00	-1.03
Luksemburg	1.17	6.62	19.34	-7.72	-0.93	1.45	16.4	2.30	1.00	-0.19
Madžarska	-4.86	-10.20	-0.62	-22.02	15.98	5.77	12.2	1.70	2.40	0.43
Malta	6.40	5.11	8.44	-22.81	15.31	8.29	12.3	5.30	0.40	-0.06
Nizozemska	-3.29	-6.43	4.72	-21.10	12.11	10.12	28.2	-2.90	3.60	-0.39
Avstrija	1.83	4.26	2.93	-0.38	2.27	1.60	14.3	0.20	1.10	0.51
Poljska	14.25	10.21	7.80	4.79	22.26	5.76	12.0	0.80	3.20	0.00
Portugalska	-6.74	-9.92	-6.69	-36.53	14.93	-11.41	60.6	-7.10	7.90	-0.21
Romunija	-1.62	-6.47	-2.63	-23.66	32.17	-0.30	25.6	0.70	1.50	-0.38
Slovenija	-9.49	-5.28	-1.08	-43.84	2.40	-11.50	48.6	-5.30	5.70	0.17
Slovaška	5.06	-1.25	2.86	-16.38	25.04	8.59	25.8	-2.40	4.60	0.16
Finska	-5.08	2.27	2.42	-11.78	-12.62	-8.39	21.8	-2.20	1.80	0.00
Švedska	6.82	9.30	7.54	0.08	2.13	1.46	0.4	0.10	1.80	0.03
Vel. Britanija	-0.57	0.58	3.52	-16.46	4.06	0.09	46.9	-0.70	1.90	0.11

Vir: Eurostat, lastni izračuni, spremembe v odstotkih

Poljska je druga, vendar manj izrazita skrajnost; njen BDP v letu 2013 je bil za dobrih 14 odstotkov večji kot v letu 2008, zasebna potrošnja se je povečala za 10 odstotkov, izvoz za 22 in uvoz za 6 odstotkov. Poljska je edina država EU, ki je imela v letu 2013 večje investicije v osnovna sredstva kot leta 2008, čeprav za samo slabih 5 odstotkov. Javni dolg se je povečal za 12 odstotnih točk, stopnja zaposlenosti za 0.80, stopnja brezposelnosti za 3,2 odstotne točke. Neenakost je ostala nespremenjena.

Slovenija je s padcem BDP za 9.5 odstotkov na tretjem mestu, s padcem potrošnje prebivalstva za dobrih pet odstotkov na trinajstem, s padcem državne porabe za 1 odstotek na enajstem in s padcem investicij za 44 odstotkov na četrtem mestu med članicami Evropske unije. Povečanje izvoza za poltretji odstotek je bilo skromno, prinaša ji devetnajsto mesto, po zmanjšanju uvoza za 11.5 odstotka pa je na petem mestu; velik del pozitivne plačilne bilance gre torej pripisati zmanjšanju uvoza. Po povečanju javnega dolga za 48.6 odstotnih točk je Slovenija na šestem, po zmanjšanju stopnje zaposlenosti za 5.3 in stopnje brezposelnosti za 5.7 odstotne točke je na sedmem mestu. Neenakost se je bolj kot v Sloveniji povečala v osmih članicah.

Tabela 2 prikazuje korelacijske koeficiente med spremembami sestavin agregatnega povpraševanja, stopenj zaposlenosti, stopenj brezposelnosti, koeficientov neenakosti in javnih dolgov držav EU med letoma 2008 in 2013. Koeficienti imajo pričakovan predznak in so, ker gre za statistične preseke, visoko signifikantni. To velja tudi za povezavo s kazalniki uspešnosti in socialne kohezije, torej s stopnjo zaposlenosti, stopnjo brezposelnosti in

zadolženosti, nekoliko manj pa za povezanost s koeficientom neenakosti. Edina sestavina agregatnega povpraševanja, katere sprememba je šibkeje povezana s spremembami drugih in tudi s spremembami ostalih indikatorjev, je izvoz.

Tabela 2

Korelacijski koeficienti sprememb kazalnikov med letoma 2008 in 2013

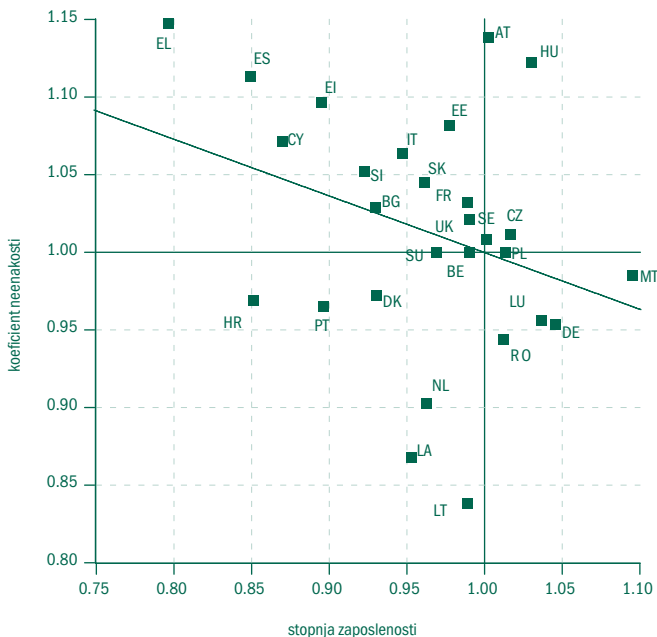
	BDP	C	G	INV	EX	IM	ZAP	BREZ	INEQ	DOLG
BDP	1.00	0.86	0.73	0.79	0.44	0.77	0.77	-0.64	-0.22	-0.59
C		1.00	0.81	0.84	0.06	0.64	0.75	-0.72	-0.18	-0.57
G			1.00	0.71	0.03	0.58	0.71	-0.53	-0.21	-0.66
INV				1.00	0.11	0.73	0.73	-0.78	-0.19	-0.62
EX					1.00	0.63	0.37	-0.27	-0.36	-0.30
IM						1.00	0.82	-0.75	-0.36	-0.59
ZAP							1.000	-0.78	-0.32	-0.68
BREZ								1.00	0.28	0.53
INEQ									1.00	0.28
DOLG										1.00

Vir: Eurostat, lastni izračuni

Kriza je močno prizadela zaposlovanje in socialno kohezijo. Kot je razvidno iz Slike 3, se je stopnja zaposlenosti (ki jo bolj in bolj uporabljajo za merilo gospodarske uspešnosti) zmanjšala v devetnajstih članicah, nespremenjena je ostala v dveh, povečala se je v osmih. To postavlja pod vprašaj uresničitev ciljev zdajšnje strategije EU »Evropa 2020«, v kateri je 75 odstotna stopnja zaposlenosti osnovni cilj in steber družbenega razvoja. Za zdaj kaže, da bo polomoma dveh lizbonskih strategij iz let 2000 in 2005, s katerima je Evropska unija ustvarjala družbo znanja in polne zaposlenosti, sledil tudi polom tretje. V najbolj prizadetih državah, to so Grčija, Španija, Hrvaška, Ciper, Irska in Portugalska, je padec stopnje zaposlenosti presegel 10 odstotkov. Socialna kohezija, merjena s koeficientom neenakosti (razmerje med dohodki 20 odstotkov najbogatejših in 20 odstotkov najrevnejših) se je povečala (koeficient neenakosti se je zmanjšal) v desetih državah članicah, v treh je ostala nespremenjena, v petnajstih pa se je skrčila (koeficient neenakosti se je povečal). Koeficient neenakosti se je za več kot deset odstotkov povečal v Grčiji, Španiji, na Irskem, pa tudi na Madžarskem in v Avstriji, v katerih se je stopnja zaposlenosti, ki je najpomembnejša determinanta socialne kohezije, povečala.

Slika 3

Gospodarska uspešnost (stopnja zaposlenosti) ter socialna kohezija (koeficient neenakosti)

Vir podatkov: Eurostat, lastni izračuni
 Komentar: razmerja vrednosti kazalcev v letu 2013 in 2008

12

2. Bo nova delitev na »sever« in »jug« zamenjala dosedanjo delitev na »stare« in »nove« članice

Podatki v Tabeli 1 in na slikah kažejo, da bi lahko države razdelili v več skupin. Slika 4 prikazuje gibanje realnega BDP med letoma 2005 in 2013 za dve skupini držav: »nove« članice in »jug« oziroma »periferijo«. Prva skupina je sestavljena iz nekdanjih socialističnih držav, ki so se pridružile EU po letu 2004 (brez Cipra in Malte), medtem ko je druga skupina sestavljena iz šestih držav jugozahodnem obrobju EU (Irska, Španija, Portugalska, Italija, Grčija in Ciper).

Slika 4
BDP v času krize v »novih« članicah in v južni periferiji EU

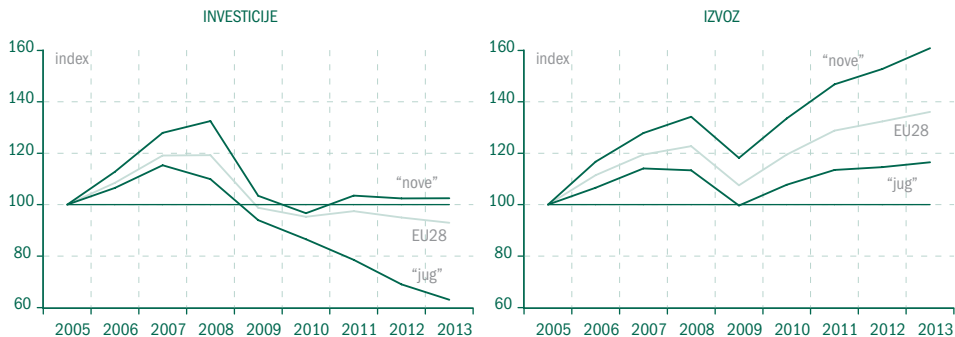

Vir: Eurostat, lastni izračuni

V »novih« državah članicah je zelo hitri rasti pred krizo in strmemu padcu v letu 2009 sledilo počasno okrevanje. Realni BDP se v državah Srednje in Vzhodne Evrope (»nove«) povečuje od leta 2010, vendar še ni dosegel ravni v letu 2008, na »jugu« pa se krčenje realnega BDP nadaljuje; v letu 2013 je bila raven BDP za 16 odstotnih točk nižja kot ob začetku krize, in za 4 odstotne točke nižja od ravni leta 2005. Vse države v tej skupini pripadajo območju evra, pet pa jih je prizadela »pomoč« Evropske unije. Gre rezultate pripisati prav evru in »pomoči«?

Dve sestavini agregatnega povpraševanja sta bili bistvenega pomena za razvoj v času krize: naložbe in osnovna sredstva in izvozno povpraševanje. V srednji in vzhodni Evropi so bile naložbe v letu 2013 za 30 indeksnih točk manjše kot leta 2008 in nekoliko višje kot pred pred-krizno rekordno rastjo v letu 2005, medtem ko je bil izvoz v letu 2013 za kar 80 indeksnih točk višji kot v letu 2005 in za 46 indeksnih točk večji kot v letu 2008. Na »jugu« so se naložbe od leta 2008 do 2013 prepolevile in v letu 2013 dosegle le 58 odstotkov vrednosti iz leta 2005. Izvoz v letu 2013 pa je bil le 17 odstotnih točk večji kot v letu 2005, in samo 3 indeksne točke večji kot pred krizo.

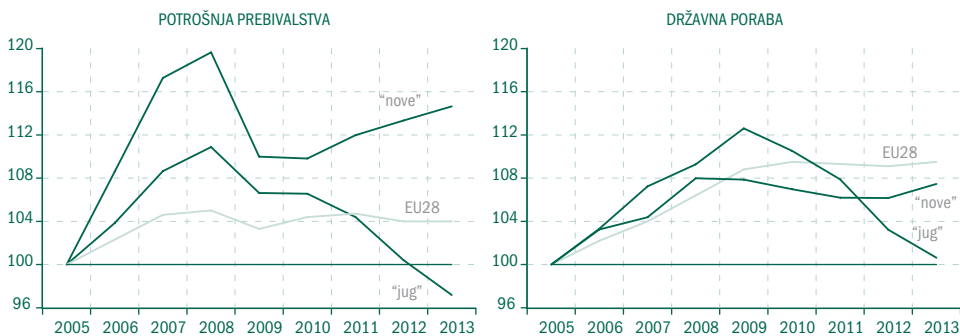
Slika 5
Investicije in izvoz v Srednji in Vzhodni Evropi in na »jugu«

Vir: Eurostat, lastni izračuni

Tudi potrošnja prebivalstva se je v »novih« članicah po padcu v letu 2009 stabilizirala in se začela postopno povečevati, vendar še precej zaostaja za potrošnjo pred krizo. Na »jugu« se je potrošnja prebivalstva znižala za 13 indeksnih točk in je 3 odstotke nižja kot 2005. Državna poraba v »novih« članicah je ostala precej stabilna, na »jugu« pa se je zmanjšala za 12 indeksnih točk.

Slika 6
Potrošnja prebivalstva in državna poraba

Vir: Eurostat, lastni izračuni

Varčevalna politika je povečala javni dolg, saj so bili njeni učinki na BDP (imenovalec) močnejši od učinkov zaradi zmanjšanja proračunskega primanjkljaja na javni dolg (števec), kar je bilo pričakovano (po študijah IMF-a je davčni multiplikator višji kot 1). Višina dolga je namreč odvisna predvsem od višine dolga v predhodnem razdobju, pomnožene z razliko

med obrestno mero in rastjo BDP. Povečanje javnega dolga na »jugu« je zato zaradi veliko višjega začetnega dolga (v letu 2008), višjih obrestnih mer in mnogo večjega zmanjšanja BDP precej večje kot v srednji in vzhodni Evropi; njegovo povečanje s 70 odstotkov BDP v letu 2008 na 130 odstotkov BDP v letu 2013 je bilo ob varčevalni politiki neizogibno. Veliko večje skrčenje BDP je v »južni periferiji« tudi mnogo bolj kot v državah srednje in vzhodne Evrope zmanjšalo zaposlovanje ter povečalo brezposelnost. Stopnja brezposelnosti se je na »jugu« približala 20 odstotkom, v »novih« državah pa se je po letu 2010 začela krčiti in je v letu 2013 padla celo pod povprečno stopnjo v EU28.

Slika 7
Javni dolg in stopnja brezposelnosti v Srednji in Vzhodni Evropi in na »jugu«

15

Vir: Eurostat, lastni izračuni

3. Ali so evropske oblasti odgovorne za to, kar se je zgodilo?

So evropske oblasti krive za krizo in za počasno in negotovo okrevanje? Odgovor na obe vprašanji je: DA. Evropske oblasti predvsem Evropska komisija so vsaj sokrive za nastanek krizo; pred njenim izbruhom so spodbujale neoliberalizem, prisegale na ekonomiko ponudbe, popolnoma zanemarjale pomen povpraševanja in napačno ocenile učinke globalizacije in tehnoloških sprememb na gospodarske tokove in socialne razmere v EU. Obsedenost sodobnih družb z učinkovitostjo, konkurenčnostjo in gospodarsko rastjo (ta naj bi bila brezmejna zaradi povečanja skupne factorske produktivnosti in vse večjega deleža storitev v BDP), je bila v EU izražena z ustvarjanjem »na znanju temelječe družbe« v Lizbonski strategiji iz leta 2000, in (po zamenjavi neuspele »stare« strategije) tudi v »prenovljeni« strategiji v letu 2005. »Znanstveni« steber strategije je produkcijska funkcija; rast naj bi dosegli s povečanjem skupne factorske produktivnosti, zagotovljene z naložbami v raziskave in razvoj ter z večjo konkurenčnostjo – zmanjševanjem stroškov dela. Toda reorganizacije znanosti in ustvarjanje številnih institucij v EU (različni okvirni programi) ne zagotavljajo znanstvenih odkritij, ta pa ne zagotavljajo gospodarske rasti in delovnih mest; tehnološki napredek izriva delo iz proizvodnje dobrin, a omogoča ustvarjanje raznovrstnih

storitev. »Družba znanja« naj bi pomenila, da bo EU proizvajalka in izvoznica znanja in uvoznik poceni izdelkov, proizvedenih na »kitajskem«, to je v deželah s slabo plačanim delom. Dejansko evropske oblasti nikoli niso silile evropskih multinacionalk da tudi, ko delujejo v tujini, tam upoštevajo vsaj minimalne evropske socialne norme. To je še pred krizo škodovalo evropski industriji, kar se kaže v hitrem zmanjševanju deleža industrije v BDP, zlasti na »jugu«. Zmanjševanje deleža na »severu« in tudi v »novih« članicah je bilo mnogo počasnejše, Nemčija pa je delež industrije v dodani vrednosti celo povečala od 25,2 odstotka v letu 2000 na 25,9 v letu 2008, ustrezna deleža v Srednji in Vzhodni Evropi sta bila 25,1 in 23,9 odstotka, na »jugu« pa 19,7 in 16,3 odstotka. Nekontrolirano krčenje industrije je spremljalo upadanje zaposlenosti in naraščanje brezposelnosti. Stopnja zaposlenosti pred krizo se je v EU28 zmanjšala s 65,70 v letu 2000 na 64,10 v letu 2008, s 63,91 na 62,57 v državah Srednje in Vzhodne Evrope in s 65,30 na 57,17 na »jugu«. Takšen razvoj pred krizo je nedvomno vplival na uspešnost obeh skupin držav v času krize, saj je prav povečan izvoz industrijskih proizvodov preprečil še večji polom evropskih gospodarstev.

Še mnogo večje kot pred krizo so bile napake evropskih oblasti pri obvladovanju krize. Ko se je kriza pojavila, so jo evropske oblasti obravnavale kot nepredvidljiv potres; evropski politiki so jo začeli odganjati s ponavljanjem praznih gesel iz lizbonskih strategij. Ko to ni delovalo, so za krizo, ki je nastala v zasebnem finančnem sektorju, obtožili javni sektor. V njegovem krčenju so evropske oblasti začele iskati »rešitev« tudi v državah, ki niso imele čezmernega proračunskega primanjkljaja in ki so imele zelo nizek javni dolg. Razmere so se predvidljivo poslabšale. Pravzaprav je nerazumljivo, kako je mogoče verjeti, da lahko varčevalni ukrepi in stiskanje v javnem sektorju privedejo do gospodarske oživitve v družbi, v kateri je velikost BDP določena s končnim povpraševanjem, to pa je manjše od ponudbe. Varčevalni ukrepi in stiskanje v javnem sektorju zato krizo lahko samo poglobijo in jo podaljšajo. Evropska komisija (EK) sicer trdi, da so njena »zdravila« uspešna. Toda, kako lahko kdorkoli govori o uspehu, na primer, v Grčiji ki so jo njena »zdravila« v nekaj letih spremenila v deželo tretjega sveta, ki bo za okrevanje potrebovala več desetletij.

Evropska komisija ima štiri jasno opredeljene naloge: (1) pripravo novih zakonov in drugih predpisov, (2) zagotavljanje, da se zakoni pravilno in enako uporabljajo v vseh državah EU, (3) zastopanje EU na mednarodnem prizorišču in (4) odgovornost za tekoče upravljanje politik EU in dejavnosti. Tu nas zanima predvsem odgovornost za tekoče upravljanje politik in dejavnosti EU. Da je bila neuspešna, je najbrž zdaj že jasno. Odhajajoča komisija je vsaj sokriva za gospodarsko krizo in, z vztrajanjem pri zgrešeni ekonomski politiki, še bolj za njeno poglobitev in podaljševanje. Potrebovala je pet let za prve dvome v smiselnost svojih varčevalnih ukrepov; rast in delovna mesta sta se po petih letih končno pojavili v mantrah o fiskalni konsolidaciji in strukturnih reformah. Kljub temu EK ni predlagala ničesar, kar bi vsaj delno nadomestilo padec zasebnih naložb v času krize, kot bi bile na primer javne investicije v varstvo okolja. To potrjujejo nespremenjeni deleži proračunskih izdatkov za varstvo okolja za obdobje 2008-2012 z 0,86 odstotka v EU28, z 0,78 odstotka v državah srednje in vzhodne Evrope ter z 0,72 odstotka na jugu. Na kratko, evropske oblasti so povsem spregledala dejansko delovanje gospodarskega mehanizma.

Tabela 3

Hipotetične primerjave rezultatov politike med EU28, območjem evra in ZDA

	2011	2012	2013	2010	2011	2012	2013
	stopnje rasti			realni BDP po cenah 2005, mrd. €			
EU28	1.6	-0.4	0.1	11608	11799	11754	11763
Evro območje	1.6	-0.7	-0.4	8460	8605	8547	8510
USA	1.6	2.3	2.2	potencialni BDP po dinamiki ZDA, mrd. €			
EU28					11799	12065	12330
Evro območje					8605	8793	8986
				razlika = »potencialni« - dejanski BDP			
EU28					0	311	567
Evro območje					0	246	476

Vir: Eurostat, lastni izračuni

17

Res je, da bi bili mogoči še slabši rezultati; evro območje bi lahko razpadlo, kar bi, ker izstop iz območja sploh ni mogoč oziroma predviden, povzročilo kaos, uničilo evropski bančni sistem in privedlo do nove svetovne recesije. Vendar pa kot približno merilo za presojo neuspešnosti evropske gospodarske politike lahko uporabimo primerjavo rezultatov doseženih v EU28 in evro območju z rezultati v ZDA, zlasti v drugi fazi krize. V letu 2010 so se namreč v obeh gospodarstvih pokazali prvi znaki konca recesije, ki sta jo bila spodbodla ameriška hipotekarna kriza in propad Lehman Brothers. Obe gospodarstvi sta dotlej imeli podobne padce BDP, banke v obeh gospodarstvih so imele podobne izgube. Javni dolg v ZDA je bil 95 odstotkov BDP, v območju evra pa 86 odstotkov. Toda, medtem ko so se ameriške oblasti odločile, da bodo proračunski primanjkljaj in javni dolg zmanjševale postopoma, je EU vztrajala pri varčevalnih ukrepih in hitri konsolidaciji proračunov. FED je začela povečevati količino denarja v obtoku, ECB pa se je obotavljala pri podpori vladam z likvidnostnimi težavami. Banke so zaustavile posojila in celotna EU je zdrsnila v novo recesijo, medtem ko ameriško gospodarstvo še naprej sicer precej počasi okreva. To je prikazano v Tabeli 3, v katerem dejanski realni BDP v EU28 in v evro območju primerjamo s »potencialnim« BDP, ki ga dobimo z uporabo dinamike v ZDA. Seveda gre le za hipotetični izračun ob predpostavki, da bi podobna gospodarska politika tudi v EU28 in evro območju prinesla podobno dinamiko.

S primerjavo dejanskega razvoja v EU28 in v območja evra s »potencialnim« razvojem, torej z razvojem ob politiki, kakršno so sledile ZDA po letu 2010, lahko približno izračunamo škodo, ki so jo povzročili varčevalni ukrepi evropskih oblasti oziroma upoštevanje njihovih nasvetov. Po izračunih so bile izgube zaradi napačne politike v zadnjih dveh letih 878 milijard € v EU28 (1742 € na prebivalca) in 722 milijard € (2.187 € na prebivalca) v območju evra oziroma približno 7,5 in 8,5 odstotka BDP. Vse kaže, da se bodo izgube le še povečevale in da bo EU zašla v novo recesijo. Zniževanje obrestne mere ECB tega ne more preprečiti; višina obrestne mere je v zdajšnjem stanju v evropskem gospodarstvu precej irelevantna.